

Förbandsbesöksrapport

Sjöstridsskolan (SSS) 2021-10-14

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem före detta värnpliktiga som väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som gavs vid besöket. Rapporten ligger till grund för den slutrapport som Pliktrådet författar i slutet av verksamhetsåret. Rapporten utgör också en dialog med besökt förband, som därmed får möjlighet att åtgärda fel och brister. Dessa kommer följas upp av Pliktrådet vid senare besök.

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Berört förband har lämnat synpunkter på rapportens innehåll, den görs nu publik.

Deltagare:

Johan Gunnarsson och Anton Hanny

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	3
Organisation.....	4
Arbetsmiljö & säkerhet.....	5
Fysisk belastning.....	5
Psykisk hälsa.....	5
Försvårshälsan.....	5
Attityder.....	6
Utrustning.....	6
Digitalisering.....	7
Resor.....	7
Boendemiljö & vistelseutrymmen.....	7
Medinflytande.....	8
Disciplinärende.....	8
Avslutning.....	8

Sammanfattning

Sjöstridsskolan är i grunden ett välfungerande förband. De ligger förhållandevis långt fram i digitaliseringen av utbildningen, exempelvis genom att samtliga värnpliktiga har fått ut iPads som används dagligen. Däremot har de även en del utmaningar som de aktivt måste arbeta med. Ett av de större problemen som Pliktrådet uppmärksammade under besöket är att det är för få utbildande befäl ute i verksamheten. Detta har lett till att de värnpliktiga får svårt att göra återtag på utbildning som de missar som i sin tur har lett till att vissa värnpliktiga undviker att gå till Försvarshälsan.

Pliktrådets uppfattning är att många problem uppstår på grund av att delar av de värnpliktigas utbildning sker på Kungsholmen; en ö i Karlskrona skärgård med begränsad förbindelse till fastlandet. Detta har försvårat för inte minst Försvarshälsans arbete och deras möjligheter att finnas på plats. Som konsekvens av den begränsade fysiska kontakten har däremot en sjukmönstringstelefon införts, vilket möjliggör sjukmönstring och rådgivning för värnpliktiga och befäl på distans. Detta tycker Pliktrådet är ett bra komplement till den fysiska sjukmönstringen.

Försvarshälsan har en kontinuerlig kontakt med bataljonen, vilket Pliktrådet anser vara positivt. De vill dessutom ha mer tid med de nyinryckta värnpliktiga, för att kunna bedriva utbildning i bland annat självhjälp. Pliktrådet uppmanar även kompaniet att låta Försvarshälsan ta mer plats i det förebyggande arbetet innan inryck. Det stöd som Försvarshälsan erbjuder anser Pliktrådet emellertid sticka ut gentemot andra försvarshälsor. De delar exempelvis inte ut någon form av sula till kängorna och hjälper inte till med utrustningsanpassning och byten. Pliktrådet ser detta som en stor brist hos de värnpliktigas vårdgivare.

Attityden mellan befäl och värnpliktiga upplevs vara god, däremot finns det tendenser till att det kan uppstå jargongproblem mellan värnpliktiga. Pliktrådet uppmanar därför förbandet att arbeta förebyggande mot detta.

Pliktrådet ser att förbandets rutiner för disciplinärenden kan vara bristfälliga. Vid samtal med bland annat rättsofficeren uppfattar Pliktrådet att det finns en osäkerhet kring om auditören tar hänsyn till omständigheterna kring händelser som lett fram till disciplinärenden, eller om det i stället finns en praxis för påföljden för en viss företeelse. Pliktrådet ser mycket allvarligt på detta eftersom det handlar om de värnpliktigas rättssäkerhet. Vår farhåga är att fel och misstag kommer att döljas, om rapporteringen leder till bestraffning.

Inledning

Den 11–12 oktober så genomförde Pliktrådet 2021/2022 sitt första förbandsbesök på Sjöstridsskolan i Karlskrona. Under dessa två dagar så har rådet granskat de utbildningsförhållanden som råder på skolan. För att få en så god helhetsbild som möjligt har rådet träffat representanter och funktioner från så många olika delar av förbandet som möjligt. Tack vare detta kan Pliktrådet framföra en så korrekt bild som möjligt till förbandsledningen, för att de ska kunna åtgärda de problem som Pliktrådet i samråd med förbandets värnpliktiga kunnat konstatera, samt för att tydliggöra vad som fungerar bra på förbandet och bör uppmuntras.

Organisation

Sjöstridsskolan ha ett grundutbildningskompani med sex plutoner och en nyetablerad bataljon under uppbyggnad. Förbandet är ett renodlat skolförband och bedriver ingen skarp verksamhet. Under grundutbildningsskedet bor de värnpliktiga på Kungsholmen; en ö i Karlskrona skärgård. Under befattningsutbildningen kommer de olika befattningarna att flyttas över till andra förband, såsom marinbas, tredje sjöstridsflottiljen och ubåtsflottiljen. De värnpliktiga, med undantag för basskyddssoldaterna, kommer då att flytta in på logement vid garnisonen i Karlskrona.

Transporten ut till ön består av militära fordon och enstaka civila båtar som hyrts in. Det finns en tidtabell för när båtarna går och kompaniet kan vid behov boka in ytterligare tider för transporter till fastlandet. Förbindelsen till ön upplevs trots detta vara en begränsning för verksamheten; dels för tiden det tar för båtarna att köra mellan fastlandet och ön, dels på grund av den begränsade kapaciteten för hur många värnpliktiga med utrustning som får vara på båten. Detta innebär mycket logistiskt arbete för kompaniet, vid vardaglig verksamhet som att åka till skjutbanan. Även moment som att en värnpliktig ska åka in till Försvarshälsan i Karlskrona blir svårare och tar mer tid, på grund av transporttiden och att den värnpliktiga måste förhålla sig till den fasta tidtabellen.

Könsfördelningen bland de värnpliktiga är cirka 40 % kvinnor och 60 % män. Däremot är det vissa befattningar som har betydligt färre kvinnor, såsom inom befattningarna basskydd och logistiksoldat. I kompaniet finns det enbart ett kvinnligt befäl.

Organisatoriskt finns det fem befäl per pluton med cirka 40 värnpliktiga. Däremot är det Pliktrådets uppfattning att delar av befälen inte är tillgängliga fullt ut, eftersom de arbetar på bemanningsuppdrag och då samtidigt kan ha andra uppdrag. Plutonsbefälen upplever därför att det är för få i personalstyrkan och att utbildningsverksamheten därför blir skör. Om exempelvis en värnpliktig skadas och måste transporteras till sjukhus så måste utbildningen pausas för samtliga värnpliktiga, eftersom det inte finns någon som kan ta över. Likaså blir det problem om ett av befälen är frånvarande under en dag. Bristen på befäl gör det också att det kan bli svårt för de värnpliktiga att göra återtag på missad utbildning.

Pliktrådet anser att grundutbildningskompaniet på garnisonen måste prioriteras högre i bemanningsfrågor och att befälslagen måste stärkas upp med fler individer. Vi ser det som bekymmersamt att det finns risk att de värnpliktiga inte kan göra återtag på missad utbildning, främst för förtroendevalda inom medinflytandeorganisationen. Detta då vissa arbetsuppgifter för dessa är förlagda under tjänstetid. Men också för att värnpliktiga väljer att inte söka vård då de är rädda att missa utbildning som de inte kan ta igen. Befälsbristen kommer alltså att negativt påverka både individerna och medinflytandeorganisationen. Vi ser även en risk för att utbildningens kvalitet försämras när det inte finns tillräckligt många befäl, vilket i längden kommer att påverka marinen.

Sjöstridsskolan har samarbetat med F 17 vid flera tillfällen, bland annat kring medinflytande och mellan soldathemmen. Pliktrådet vill uppmana till fortsatt kontakt mellan förbanden även på kompaninivå, eftersom vi tror att erfarenhetsutbyte är gynnsamt för de värnpliktiga. Kontakten mellan förbanden skulle även visa de värnpliktiga att Försvarsmakten är mycket större än deras förband och eventuellt locka till fortsatt engagemang efter utbildningen.

Arbetsmiljö & säkerhet

Fysisk belastning

På grund av att de värnpliktiga nyligen ryckt in anser vi det vara för tidigt för att se om det finns några problem gällande den fysiska belastningen. Vi uppfattar det dock som att plutonsbefälen upplever att det saknas en tydlig belastningstrappa för att förebygga belastningsskador. Vi uppmanar därför kompaniet att, tillsammans med Försvvarshälsan och då främst fysioterapeuten, lägga upp en generell belastningstrappa för hela kompaniet. Belastningstrappan kan sedan anpassas på plutonerna så att den bättre passar de krav och förutsättningar som befattningarna och de värnpliktiga har.

Psykisk hälsa

Det finns en psykolog på garnisonen som de värnpliktiga kan vända sig till genom Försvvarshälsan, däremot är det flera värnpliktiga som inte vet hur de ska gå till väga för att få en tid. Dessutom är psykologen placerad i Karlskrona, vilket gör det omständligt för den värnpliktiga att ta sig dit och resulterar i att mycket tid försvinner från utbildningen. De värnpliktiga upplever även att det kan vara svårt att veta vem man kan vända sig till för samtalsstöd.

Pliktrådet ser ett behov av att psykologen är mer synlig i verksamheten. Detta dels för att stötta det förebyggande arbetet för att bibehålla psykisk hälsa, dels för att finnas tillgänglig för de värnpliktiga så att de inte undviker att söka hjälp för att det upplevs vara för omständligt.

Försvvarshälsan

Försvvarshälsan ligger organisatoriskt under marinbasen men används av hela garnisonen. Deras mottagning är placerad i Karlskrona och det finns även ett mottagningsrum på Kungsholmen. Under de perioder när värnpliktiga bor ute på ön ska Försvvarshälsan komma ut varje vardag (under förmiddagen) för sjukmönstring. Grundutbildningskompaniet har även fått en sjukmönstringstelefon som går direkt till en sjuksköterska hos Försvvarshälsan, som då kan hjälpa till med sjukmönstring och rådgivningen på distans. Telefonen är just nu bemannad under vardagar, men har varit bemannad även på helgerna under förra värnpliktsomgången, på grund av pandemin.

Pliktrådet vill understryka vikten av att Försvvarshälsan finns fysiskt tillgängliga för de värnpliktiga ute på ön. Detta eftersom vissa värnpliktiga nu undviker att söka vård då de upplever att det tar för mycket tid från utbildningen, som de sedan inte kan göra återtag på. Vi vill samtidigt belysa att sjukmönstringstelefonen är ett bra komplement till den fysiska sjukmönstringen och uppmanar andra förband, som har liknande utmaningar, att ta efter detta.

Försvvarshälsan driver även ett skadeförebyggande arbete. Detta genom utbildningspass för befäl och instruktörer innan inryck, genom att skicka ut tips till de värnpliktiga innan inryck samt genom att de deltar i framtagandet av en belastningstrappa till kompaniet. De har även kontinuerlig kontakt med bataljonen, men upplever att de inte får tillräckligt med tid med de värnpliktiga i början av utbildningen, för att kunna bedriva utbildning i bland annat självhjälp.

Pliktrådet tycker att det förebyggande arbete som bedrivs är bra och uppmanar kompaniet att i samråd med Försvvarshälsan avsätta tid vid inryck, för utbildning och informationspass för de värnpliktiga.

Det stöd som erbjuds anser Plikträdet sticka ut gentemot Försvarshälsan på andra förband. Exempelvis delar de på SSS inte ut sulor till kängorna och hjälper inte till med utrustningsanpassning och byten, med hänvisning till att materieleet på utrustningskortet är tillräckligt. Försvarshälsan anser även att det kan vara farligt att byta ut utrustning, eftersom de inte är insatta i de värnpliktigas tjänst. De menar även att uppkomna problem på grund av exempelvis kängorna är komfortproblem och om de värnpliktiga följer tipsen som de får innan inryck så kommer de inte att uppstå. De använder sig inte heller av sjukmönstringslappar för att förmedla tjänstbarhet och en värnpliktigas eventuella begränsningar, på grund av att de anser att lapparna inte är integritetssäkra. De ser även en risk i att befälen tolkar tjänstbarheten fel om den är skriftlig. Deras substitut för sjukmönstringslappar är trepartssamtal över telefon, med befälen och den värnpliktiga. Detta förutsatt att den värnpliktiga tillåter det. Befälen eller de värnpliktiga kan också ringa i efterhand, för att få stöd, rådgivning och ställa frågor.

Plikträdet uppfattar det som att trepartssamtal fungerar bra för att förmedla tjänstbarhet och begränsningar, men anser att de behöver kompletteras skriftligt med lappar till de värnpliktiga, som stöd då de ofta har flera olika befäl och instruktörer under dagarna. Lappen är också bra för de värnpliktiga som inte vill ha trepartssamtal, vilket vi uppfattar ganska ofta är fallet, för att ha som ett underlag när de pratar med sina befäl och instruktörer. Plikträdet vill också vara tydliga med att problem med utrustning inte är ett komfortproblem. Vi anser att Försvarshälsan har en skyldighet att hjälpa de värnpliktiga med anskaffning av anpassat materiel, om den som är tilldelad inte fungerar för individen och leder till skador.

Attityder

Förbandet har under föregående år haft problem med attityden mellan befäl och värnpliktiga, men upplever att det har behandlats. De har även vidtagit åtgärder som ska förebygga att samma problem uppstår igen. Plikträdet ser däremot tendenser till att det kan uppstå jargongproblem mellan värnpliktiga och uppmanar förbandet att aktivt arbeta med konflikthantering, jargong och motverka ryktesspridning. Ett sätt som Helikopterflottiljen har valt för att motverka ryktesspridning, som Plikträdet upplever fungerar bra, är att införa dagordningspunkten "Rykte" under plutonens timme. Då kan de värnpliktiga ta upp vilka rykten som cirkulerar på plutonen och inom kompaniet, för att bemöta falska rykten så tidigt som möjligt. Plikträdet uppmanar förbandet att ta efter detta.

Utrustning

De värnpliktiga har fått ut den utrustning som de ska ha enligt utrustningskortet, med undantag för vätskesystemen. Däremot är det ett väldigt begränsat lager på förrådet och det är ofta som vissa storlekar tar slut, till exempel t-shirts, underkläder och strumpor. Samtliga värnpliktiga får ut fem par kalsonger eller trosor enligt utrustningskortet. De har tvättbyte en gång i veckan och tillgång till sex tvättmaskiner i kasernbyggnaden. Dock är det ofta kö till tvättmaskinerna så att de värnpliktiga inte hinner tvätta.

Plikträdet har farhågan att det kan uppstå problem för framför allt kvinnorna. De löper en större risk att drabbas av urinvägsinfektion och svamp om de bara har fem par underkläder och är ute i fält i sju dagar utan tvättmöjligheter, framför allt om de får mens under perioden. Vi föreslår att kompaniet tillåter inköp av civila underkläder som komplement till antalet på utrustningskortet. Om detta inte är möjligt kräver Plikträdet att förbandet erbjuder fler par underkläder till alla sina värnpliktiga eller fler tvättbyten i veckan, framför allt i fält.

De värnpliktiga får inte bära civila kläder på fritiden när de vistas utanför kasernbyggnaden, eftersom kompaniet under förgående värnpliktsomgång upplevt problem med mjukisbyxor i matsalen.

Pliktrådet ifrågasätter detta beslut, eftersom vi anser att det inskränker den värnpliktigas rätt till återhämtning under fritiden och sätter stora begränsningar för den värnpliktigas civila liv. Vi anser att det vore mer lämpligt att ha ett direktiv om vårdad klädsel i matsalen.

Digitalisering

Samtliga värnpliktiga på Sjöstridsskolan har fått ut iPads som används i utbildningen. Befälerna kan till exempel publicera utbildningslitteratur och information till de värnpliktiga via plattformen *It's Learning*. De värnpliktiga tycker att plattformen har fungerat väl, men att det finns möjligheter till förbättring. De har även haft problem med uppkoppling och WiFi, framför allt på Kungsholmen. God internetanslutning är ett måste för att plattformen ska gå att använda. Kompaniet arbetar med att förbättra sitt WiFi, men upplever att arbetet går trögt eftersom det inte finns några rutiner att ta stöd från och det saknas bestämmelse om vem som ska sköta arbetet.

Pliktrådet tycker att det är bra att förbandet arbetar för att digitalisera utbildningen och ser deras arbete som ett pilotprojekt för resterande förband. Däremot har vi också vissa farhågor kring att det saknas rutiner för de digitala plattformarna. Ska till exempel värnpliktiga kunna få "läxa" när de är lediga i hemmet? Försvarsmaktens rutiner kring WiFi och trådlösa nätverk behöver också uppdateras för att digitaliseringen ska fungera, eftersom dessa enligt Pliktrådets uppfattning är kraftigt utdaterade.

Resor

Förbandet arbetar med samkörda resor för samtliga värnpliktiga, med undantag för de som bor norr om Stockholm som i stället får flyga. Eftersom de värnpliktiga inte ens har varit inne i en månad så är det svårt att se om det finns några problem med resorna. De värnpliktiga upplever dock att bussresorna fungerar bra, förutom för ett fåtal individer som får väldigt långa resor. För dessa rekommenderar vi förbandet att se över möjligheten att dela ut SJ-kort.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

Logementen inne på garnisonen i Karlskrona är gamla men bra. Det finns tillgång till ett pentry med kylskåp och dagrum. Skåpen inne på logementen är dock inte fastsatta i väggen, vilket innebär en onödig skaderisk för de värnpliktiga.

Boendemiljön ute på Kungsholmen är över lag bra, däremot finns även här problem med skåpen. Precis som i Karlskrona är skåpen inte fastsatta i väggen och för vissa av skåpen som står på golvet är dessutom låsen så långt ner att de värnpliktiga har svårt att snabbt komma åt dem.

De duschutrymmen som finns på ön är bristfälliga, eftersom det draperi som finns inte täcker insynen och det saknas duschväggar mellan duscharna. Temporärt har förbandet delat upp duschrummen, så att män och kvinnor kan duscha separerat.

Kompaniet har varit i kontakt med Fortifikationsverket angående både duschar och skåp, men upplever att de inte får respons och att det tar för lång tid att få detta åtgärdat. Pliktrådet anser inte att duscharna i nuläget är godkända.

De värnpliktiga kan röra sig fritt ute på Kungsholmen och kan nyttja gym, löprundor och parkmiljön. De kan även använda "soldatens hus" på ön, motsvarande soldathem, som är öppet dygnet runt och där de värnpliktiga har tillgång till kaffemaskiner, tv, spel och studierum. Det är soldathemsföreståndaren på militärhemmet i Karlskrona som har ansvar för soldatens hus.

Medinflytande

Pliktrådets uppfattning är att medinflytandet på förbandet fungera bra, men att det finns områden där förbandet själva ser att det behövs stöd. Ett sådant område är NVK, där LMA tillika värnpliktskonsulent känner att det är svårt att driva mötena då det är svårt att hitta kvinnliga befäl som kan delta. Pliktrådet föreslår att NVK-ansvaret läggs på ett kvinnligt befäl och inte på en civilanställd. Detta för att uppnå så stor effekt som möjligt.

Disciplinärende

Det har under denna värnpliktsomgång inte uppstått några disciplinärenden på kompaniet. Pliktrådet fick i stället se en lista över disciplinärenden, från 2017 till och med besöksdatumet.

Enligt kompaniledningen och rättsbefälet tas besluten i disciplinärendena utifrån en auditörs utlåtande. De är osäkra på om auditören tar hänsyn till omständigheterna kring en händelse som lett fram till ett disciplinärende. Vid företeelser som vådaskott och felaktig "patron ur" upplevs det bland annat som att det har blivit praxis att ge löneavdrag direkt, oavsett omständigheter.

Pliktrådet anser inte att problemet är specifikt för förbandet utan ser att detta är något som Försvarsmakten måste se över i stort. Bland annat eftersom vi uppfattar att det saknas ett centralt system för att registrera disciplinpåföljder, utifrån företeelsen och omständighet. Det går således inte att säkerställa att samma företeelse under liknande omständigheter hanteras på samma sätt för alla värnpliktiga i Sverige.

Pliktrådet ser mycket allvarligt på bristerna som rättsbefälet och kompaniledningen upplever, eftersom de påverkar de värnpliktigas rättssäkerhet. Vi anser därför att förbandet måste se över sina rutiner för disciplinärenden, för att se om det finns något som kan ändras lokalt. Pliktrådet kommer även ställa krav på politiken och försvarsmaktsledningen att se över rutinerna och lagarna för disciplinärende, för hela Försvarsmakten.

Avslutning

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi blev mycket väl mottagna under besöket, vilket var präglat av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Pliktrådet och Sjöstridsskolan.

Tack för ett givande besök,

Anton Hanny

Ansvarig för juridiska rättigheter och skyldigheter